IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

MUZEYLARNING ARXEOLOGIK FONDLARINI SAQLASH VA MUHOFAZA QILISH

Mutalibjon Xasanov
FarDU, O'zbekiston-Xitoy qo'shma kafedrasi

Saidov Sobidjon Sidiqjon o'g'li
FarDU, Muzey menejmenti va madaniy turizm yo'nalishi
1-bosqich talabasi
Email: sobidjonsaidov894@gmail.com
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20484372

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston muzeylari arxeologik fondlaridagi eksponatlarni saqlash va muhofaza qilishning zamonaviy muammolari tahlil qilinadi. Arxeologik topilmalarning fizikkimyoviy xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ularning saqlash muhitidagi barqarorligini ta'minlash, mikroiqlim nazorati va zamonaviy raqamli texnologiyalarni tatbiq etish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda mahalliy muzeylarda fond ishini xalqaro ICOM standartlariga muvofiqlashtirish va artefaktlarning umrini uzaytirish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: muzey, arxeologik fond, konservatsiya, mikroiqlim, madaniy meros, raqamlashtirish.

Abstract

This article analyzes the contemporary challenges regarding the preservation and protection of archaeological collections in museums of Uzbekistan. Based on the physical and chemical properties of archaeological findings, the study highlights issues of ensuring their stability in storage environments, climate control, and the implementation of modern digital technologies. The research provides practical recommendations for aligning museum collection management with international ICOM standards and extending the lifespan of artifacts.

Keywords: museum, archaeological collection, conservation, microclimate, cultural heritage, digitalization.

Аннотация

В данной статье анализируются современные проблемы хранения и обеспечения сохранности экспонатов в археологических фондах музеев Узбекистана. Исходя из физико-химических свойств археологических находок, освещаются вопросы обеспечения их стабильности в среде хранения, контроля микроклимата и внедрения современных цифровых технологий. В исследовании представлены практические рекомендации по приведению деятельности музейных фондов в соответствие с международными стандартами ИКОМ и продлению жизни артефактов.

Ключевые слова: музей, археологический фонд, консервация, микроклимат, культурное наследие, цифровизация.

Kirish

O'zbekiston o'zining ko'p asrlik tarixi va boy madaniy merosi bilan jahon sivilizatsiyasi markazlaridan biri hisoblanadi [1]. Mamlakat hududida olib borilayotgan keng ko'lamli arxeologik tadqiqotlar har yili o'zbek xalqining ma'naviy tarixini boyituvchi minglab noyob artefaktlarni yuzaga chiqarmoqda. Biroq, menimcha, topilmalarni qazib olish jarayonining o'zi

muvaffaqiyatli yakun emas, balki ularni kelajak avlodga yetkazib berishdek ulkan mas'uliyatning boshlanishidir. Muzey fondlaridagi har bir sopol bo'lagi, har bir metall tanga — bu o'tmish bilan bog'lovchi ko'prik. Afsuski, bugungi kunda fondlardagi ashyolarning saqlanish holati ko'pincha e'tibordan chetda qolmoqda, bu esa tarixiy xotiramizning asta-sekin yemirilishiga olib kelishi mumkin [2].

Asosiy qism

Muzey fondlarida saqlanayotgan topilmalar murakkab fizik-kimyoviy jarayonlar ta'sirida qoladi. Masalan, tuproq ostidan chiqqan ashyo muzey sharoitiga tushganda "shok" holatini boshdan kechiradi. Namlikning keskin o'zgarishi (mikroiqlim) va yoritish tizimlarining noto'g'ri tanlanishi artefaktlarning strukturaviy yaxlitligini buzadi [3]. Men o'ylaymanki, faqatgina inventar daftariga yozib qo'yish bilan fond ishi yaxshilanmaydi. Zamonaviy muzeylarda fond ishini tashkil etishda xalqaro ICOM standartlariga o'tish va har bir artefaktga "raqamli pasport" berish — bu shunchaki trend emas, balki hayotiy zaruratdir [4].

O'zbekiston muzeylarida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi fondlardagi ashyolar hisobini yuritishda inson omilini kamaytirib, ma'lumotlar bazasining aniqligini oshiradi. Bundan tashqari, xavfsizlik masalasi — bu nafaqat qo'riqchi xizmati, balki ob'ektlarni har qanday tashqi biologik va kimyoviy ta'sirlardan himoya qilishdir [5]. Qonunchiligimizda belgilangan qoidalarga ko'ra, restavratsiya jarayoni faqat ixtisoslashgan laboratoriyalarda o'tkazilishi shart, ammo bu borada mahalliy mutaxassislarni tayyorlash va ularning malakasini doimiy oshirib borish — eng dolzarb masala bo'lib qolmoqda [6].

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, muzey arxeologik fondlarini saqlash — bu mamlakat madaniy xavfsizligining poydevoridir. Mening fikrimcha, biz kelajakka qarab qadam tashlar ekanmiz, o'tmishimizga bo'lgan munosabatni tubdan o'zgartirishimiz kerak. Fond ishini takomillashtirish uchun: birinchidan, mikroiqlim nazoratini to'liq avtomatlashtirish; ikkinchidan, barcha eksponatlarni 3D formatda raqamli bazaga o'tkazish; uchinchidan, muzey xodimlarining konservatsiya bo'yicha bilimlarini xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish zarur. Bu chora-tadbirlar nafaqat milliy merosimizni saqlash, balki o'zbek madaniyatining jahon hamjamiyatidagi o'rnini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduxoliqov F.F. O'zbekiston muzeylari: tarixi va bugungi holati. – Toshkent, 2022.
2. Xo'jayev A. Arxeologik yodgorliklarni konservatsiya va restavratsiya qilish asoslari. – Toshkent, 2023.
3. ICOM (International Council of Museums). Code of Ethics for Museums. 2004.
4. Ahmedov M. Zamonaviy muzeylarda fond ishini raqamlashtirish istiqbollari // O'zbekiston tarixi jurnali. – 2024. – №3.
5. O'zbekiston Respublikasining "Madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2001.
6. ICCROM. Preventive Conservation of Archaeological Collections. – Rome, 2023.